

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Protokol for observationer og interview i institutioner

Sansolios, Sanne; Strand, Diana; Mikkelsen, Bent Egberg

Published in:

Protokol for observationer og interview i institutioner

Publication date:

2010

Document Version

Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Sansolios, S., Strand, D., & Mikkelsen, B. E. (red.) (2010). Protokol for observationer og interview i institutioner. I

Protokol for observationer og interview i institutioner (s. 1-11)

http://www.periscope.aau.dk/digitalAssets/18/18906_periscope_protokol-til-observations--og-interviewguide.pdf

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

PERISCOPE PROTOKOL

PERISCOPE

EU Project no. 2006341

PERISCOPE

2008-2009

Protokol udarbejdet af Sanne Sansolios
Dele af materialet er udarbejdet af Diana Strand
Redigeret af Bent Egberg Mikkelsen

MENU

Måltidsvidenskab og Folkesundhedsernæring
Aalborg Universitet

Indholdsfortegnelse

Baggrund for brug af observation og interview	4
Pilottest	5
Interview guide.....	6
Semi-struktureret interviewguide	6
Video- & observationsguide.....	8
Semi strukturerede observationsskema.....	9
Metodemæssige refleksioner over validitet, reliabilitet, etik og generaliserbarhed	10

Baggrund for brug af observation og interview

Undersøgelsens centrale perspektiv var de sociale og (mad)kulturelle perspektiver på mad og måltider. Undersøgelsen havde rent empirisk fokus på pædagogerne. Der blev foretaget interviews af to pædagoger, samt en pædagogstuderende. Derudover blev der videoobserveret henholdsvis 20 og 21 børn, samt to pædagoger, en pædagogstuderende og en pædagogmedhjælper.

Metoderne interview (af pædagoger) og observationer (af pædagoger og børn) blev valgt, idet disse supplerede hinanden og tilsammen bidrog til at give et mere nuanceret indtryk af undersøgelsens temaer, end hvis metoderne havde stået alene.

Interviewene med pædagoger samt observationer af frokostmåltidet gav indsigt i pædagogernes syn på mad og måltider, den pædagogiske praksis omkring frokostmåltidet, samt hvordan de oplevede deres rolle i forhold til frokostmåltidet.

Yderligere ønskedes et indblik i evt. ressourcer og/eller barrierer, for at mad og måltider integreres på en meningsfuld måde, som støtter børnenes maddannelse.

Mens interviewene gav et indblik i fx de enkelte respondenter (pædagoger) faglige selvforståelse, gav observationer et billede af deres reelle adfærd, som var uafhængig af mundtlige beretninger. Derudover blev rutinemæssige aktiviteter, samt tabubelagt adfærd, som ikke kom til udtryk i interviewet, afdækket (Launsø 2005).

Forud for optagelserne og interviewene blev der udformet fem overordnede temaer, der ønskedes belyst i undersøgelsen:

1. Mad- og måltidspolitikens tilblivelse og anvendelse
2. Pædagogernes selvforståede rolle som vært for frokostmåltidet
3. Målet for måltidet
4. Italesættelse af maden
5. Oplevede muligheder og barrierer for inddragelse af sundhedsfremmende aspekter i den daglige pædagogiske praksis

Disse temaer var retningslinjer for både observationsguiden og for interviewguiden.

Forud for denne undersøgelse, blev der foretaget interviews og observationer i en anden børnehave tilknyttet PERISCOPE projektet. Dette pilotprojekt havde til hensigt, at afdække uklarheder og fejlkilder i undersøgelsesdesignet, interview-/observationsguiden samt spørgeteknikker, samt AV-udstyr (diktafon, kamera) såsom kameravinkler, lyd-gener og niveau m.m.

I analysedelen blev der, både i interview- og observationsmateriale, fortrinsvis benyttet meningskondensering, hvor hovedbetydning af det sagte reduceres til kortere og mere koncise formuleringer (Kvale 1997); samt ad hoc metoder, som er et samspil af forskellige teknikker under analysen (Kvale 1997). Meningsfortolkningen sker ved hjælp af den hermeneutiske cirkel, hvor forståelse og mening søges gennem en kontinuerlig proces frem og

tilbage mellem delene og helheden (Kvale 1997). I alle trin i forskningsprocessen er der subjektive elementer og derfor må valg træffes igennem hele processen. Studiets problemfelt og de vurderinger, der foretages, når konklusionen skrives, er baseret på subjektive valg. De valgte og fravalgte metoder vil reflektere hvilke faktorer, der bliver studeret, og hvad der dermed opfattes som betydningsfuldt (Løkken, 1998).

Pilottest

Pilottesten blev foretaget i en børnehave, der i forvejen deltog i EU-projektet PERISCOPE. Dette betød at der allerede var etableret kontakt til børnehaverne, samt at disse fik tilberedt maden i børnehaven og at maden levede op til de nationale anbefalinger.

Pilotprojektet og undersøgelsen foregik i to forskellige børnehaver. I pilot projektet foretaget i børnehave A, blev der foretaget videoobservation af måltidssituationen og derudover blev der foretaget interview af to pædagoger. Resultaterne heraf blev brugt til at bedømme om der skulle foretages ændringer i opstilling af videokamera, observationsguide, samt interviewguide og spørgsmål.

Der blev ikke foretaget nogen ændringer af observations- eller interviewguide, samt spørgsmål, men vinklen på videokameraet blev ændret i undersøgelses børnehave C pga. rummets størrelse og bordopstillingen.

Interviewene gennemførtes med to af børnehave C's pædagoger, samt en pædagogmedhjælper. Diktafon blev anvendt til senere transskribering og dermed fastholdelse af udtalelserne.

Interview guide

Diktafon blev anvendt for efterfølgende transskribering og dermed fastholdelse af alle udtalelser i de tre interview.

Der blev udformet af fem overordnede temaer, der ønskedes belyst i undersøgelsen:

1. Mad- og måltidspolitikens tilblivelse og anvendelse
2. Pædagogernes selvforståede rolle som vært for frokostmåltidet
3. Målet for måltidet
4. Italesættelse af maden
5. Oplevede muligheder og barrierer for inddragelse af sundhedsfremmende aspekter i den daglige pædagogiske praksis

De overordnede temaer blev omdrejningspunktet for en semi-struktureret interviewguide, som gav interviewet struktur, samtidig med at det levnedde plads til afvigelse og uddybning af spørgsmål der måtte opstå undervejs (Kvale 1997). Spørgsmålene gik fra at være generelle til mere specifikke, for at undgå en for hurtig indsnævring af emnet (Launsø 2005).

Opfølgende spørgsmål er blevet brugt til at verificere interviewerens forståelse af interviewpersonens udsagn.

Semi-struktureret interviewguide

Briefing: Præsentation af interviewer samt emne. Anonymitet. Afklarende spørgsmål.

Spørgsmål:

- Hvordan ser et typisk frokostmåltid ud her i børnehaven?
- Hvad er efter din mening målet med frokostmåltidet, - både for dig og for børnene?
- Hvad er dine opgaver i forbindelse med frokostmåltidet?
- Når du lærer børnene om maden, hvilken viden benytter du da? Hvorfor er det de ting du lærer dem/dine opgaver vigtige efter din mening?
- Hvad er et godt frokostmåltid for dig?
- Hvilken indflydelse har du på om og hvad børnene spiser af den mad de får serveret?
- Hvordan kunne man få børnene til at spise noget, som de fra starten af afviser? Hvorfor synes du det er vigtigt?
- Hvordan har du det med den nye lov om at børnehaverne skal servere et sundt frokostmåltid? Hvorfor?
- Ud over at servere maden, synes du da at børnehaven har et ansvar for at lære børnene noget om mad? (Hvorfor/Hvorfor ikke?)
- Har du haft indflydelse på MMP's indhold og tilblivelse? / Er du blevet introduceret til MMP da du blev ansat?
- Spiller MMP nogen rolle for dit pædagogiske arbejde i hverdagen?
- Hvis man tog et møde og blev enig om nye punkter til MMP og fik dem skrevet ned, ville det da medføre en ændring i dit arbejde?

Debriefing: Opfølgende spørgsmål.

Ved at gennemgå pædagogernes svar via de transskriberede interviews, og derefter at stille dem op imod efterfølgende observationerne kunne der findes (u)overensstemmelser mellem det sagte og selve handlingen. Efterfølgende er samtlige noter blevet sammenlignet og diskuteret.

Efter at interviewene og observationer var udført blev der gennemført et analysetrin. Formålet med analysen af interviewene, er at frembringe interviewenes meningsindhold, interviewpersonernes egen forståelse, samt at lægge nye perspektiver over fænomenerne (Kvale 1997). Analysen rummer således tre fortolkningskontekster, som Kvale kalder:

- Selvforståelse – hvis formål er at gengive en kondenseret formulering af interviewpersonernes egen opfattelse af meningen med deres udsagn.
- Kritisk common sense-forståelse – som omfatter en bredere forståelsesramme end interviewpersonernes egen og enten kan fokusere på udsagnets indhold eller på den person, der fremsætter udsagnet.
- Teoretisk forståelse – som anlægger en teoretisk ramme til fortolkning af et udsagns betydning (Kvale 1997).

Video- & observationsguide

Diktafon og kamera lydoptagelse blev anvendt for efterfølgende transskribering og dermed fastholdelse af udtalelserne og kropssprog.

Observationerne fandt sted over to gange og havde primært til opgave at understøtte interviewene bl.a. ved at nuancere interviewpersonernes udtalelser. Ydermere var observationerne nyttige til at se og forstå hvordan de fysiske rammer udgjorde muligheder eller hindringer i forhold til den aktivitet (måltidssituationen), der blev målt/analyseret (Løkken 1998).

Med henblik på at strukturere undersøgelsen, blev Kvaless syv metodestadier benyttet. Kvaless metoden omfatter tematisering, design, interview, transskribering, analyse, verificering samt rapportering (Kvale 1997).

Observationerne af frokostmåltidet foregik i felten, dvs. i børnenes og pædagogernes sædvanlige omgivelser (Andersen, 2006). To observatører var til stede under frokostmåltidet, men deltog ikke i begivenheden (frokostmåltidet). Dette karakteriserer en ikke-deltagende observation (ibid). Under observationerne førtes en løbende protokol, som bestod af usystematiske observerede registreringer (Løkken, 1998). Denne ustrukturerede form var valgt, for ikke at blokere for på forhånd uventede indtryk. Umiddelbart efter observationerne tilføjedes yderligere kommentarer og indtryk i den løbende protokol, mens disse var friske i erindringen.

To videokameraer blev opstillet for at dokumentere frokostmåltidet i billede og lyd, samt give mulighed for genafspilning af sekvenser. De observerede var bekendt med, at de blev filmet/observeret, men kendte kun til det overordnede tema ("Mad i børnehaver"), hvilket karakteriserer observationen som indirekte (Andersen, 2006).

Den største fordel ved brug af videokamera er selvsagt, at kameraet fanger både lyd og bevægelser/kropssprog, samt handlinger. Observatøren kunne dermed afspille optagelsen igen efter at have reflekteret over enkelte sekvenser og dermed få fat i mere, end hvad der er muligt gennem direkte brug af sanserne (Løkken 1998).

Eksempelvis var om sekvenser, som umiddelbart virkede tilfældige/umotiverede, men senere viste sig at være meningsfulde (Løkken, 1998).

Efter endt observation i børnehaverne, deltes de to observatører og iagttog det filmede materiale hver for sig. Denne materiale gennemgang blev understøttet af et semi-struktureret observationsskema, som var opdelt i fire overordnede temaer. Dette for at sikre fokus i henhold til undersøgelsen, i modsætning til den ustrukturerede løbende protokol.

De fire temaer (målet med frokostmåltidet, italesættelse af maden, rollemodeller samt mad- og måltidspolitikken) dannede det skematiske grundlag for analysen.

Ved gennemgang af pædagogernes svar via de transskriberede interviews sat op imod observationerne blev der fundet (u)overensstemmelser mellem det sagte og selve handlingen. Efterfølgende blev samtlige noter sammenlignet og diskuteret af de to observatører.

Enhver perception er selektiv (Andersen, 2006) og eftersom perceptionsprocesserne er sammenknyttet med individuelle tolkningsprocesser (Bisgaard, 1994), var begge observatører tilstede under frokostmåltidet hvilket efterfølgende gav mulighed for sammenligning af resultater. Ved intersubjektiv enighed mellem data, fx. to observationer af samme fænomen, er det muligt for at nå frem til en rimelig grad af sikkerhed (Løkken 1998).

Ved efterfølgende gennemgang af videooptagelserne anvendtes et semi-struktureret observationskema (bilag 4), som sikrede analysefasen struktur og væsentlighed i forhold til problemstillingen. Endvidere kunne kendetegn, der blev gentaget som et mønster, opdages ved gentagne afspilninger af videooptagelserne. Ved at observatørerne analyserede filmene hver for sig blev overensstemmelserne mellem observationerne registreret og brugt i analysen.

Semi strukturerede observationsskema - til gennemgang af løbende protokol og videooptagelser

OBSERVATIONSSKEMA		
MÅLET MED FROKOSTMÅLTIDET	PÆDAGOG SIGER... (Interview)	PÆDAGOG GØR... (Observation & løbende protokol)
Hvad er efter din mening målet med frokostmåltidet, - både for dig og for børnene?		
Hvad er et godt frokostmåltid for dig?		
ITALESÆTTELSE AF MADEN	PÆDAGOG SIGER...	PÆDAGOG GØR...
Udover at servere maden, synes du da at børnehaven har et ansvar for at lære børnene noget om mad?		
ROLLEMODELLER	PÆDAGOG SIGER...	PÆDAGOG GØR...
Hvilken indflydelse på om og hvad børnene spiser af den mad de får serveret?		
Hvordan kunne man få børnene til at spise noget, som de fra starten af afviser?		
Hvad er dine opgaver i forbindelse med frokostmåltidet?		
MMP	PÆDAGOG SIGER...	PÆDAGOG GØR...
Har du haft indflydelse på MMP'ens indhold og tilblivelse? / Er du blevet introduceret til MMP, da du blev ansat?		
Spille MMP'en nogen rolle for dit pædagogiske arbejde i hverdagen?		
Hvis man tog et møde og blev enig om nye punkter til MMP og fik dem skrevet ned, ville det da medføre en ændring i dit arbejde?		

Metodemæssige refleksioner over validitet, reliabilitet, etik og generaliserbarhed

Transskriptionen af såvel interview og observationer blev gennemført af en uafhængig person uden tilknytning til dette projekt for at højne objektiviteten, og transskriptionerne er ordrette. Der blev således ikke foretaget en meningskondensering på dette stadie.

Metodetriangulering gør, at anvendelsen af flere forskellige metoder ved indsamling¹ og analyse af data², styrker både pålideligheden og den indre validitet (troværdighed og sandhedsværdi) (Lindahl et al, 2002). Der efterstræbes en dialogisk sandhedsopfattelse, hvor objektiviteten søges gennem rationel diskussion blandt diskursdeltagerne (Kvale 1997).

Reliabilitet betegner, hvor konsistente resultaterne er (Kvale 1997). Inden for den humanistiske forskning er reliabilitet et problematisk begreb, eftersom menneskets adfærd ikke er statisk men foranderlig. Det er derfor mere meningsfuldt at tale om graden af "sammenhæng" mellem tolkninger og data (Lindahl, et al. 2002).

Reliabiliteten af databearbejdningen øges, når den har involveret flere personer, som uafhængigt af hinanden har foretaget dataindsamling, sammenfatning af data og analyse (ibid.), som beskrevet ovenfor. Ligeledes forstærkes reliabiliteten igennem metode-trianguleringen, som havde til formål at belyse problemfeltet fra flere vinkler³. Interview- og observationsguiden gav undersøgelsen et præg af struktur og konsistenthed (Kvale 1997), som muliggjorde en afdækning af mønstre i respondenternes holdninger, opfattelser og beskrivelser af egen adfærd og øgede muligheden for sammenligning interviewene imellem. For at sikre gennemskuelighed og eksplicitering er der argumenteret for de valg der er truffet. Interviewguiden, løbende protokol, transskribering af interviews og videooptagelser samt meningskondensering af interviews og observationer er med til at højne reliabiliteten af undersøgelsen (Lindahl et al. 2002).

Det har ikke været denne undersøgelses mål at sikre repræsentativitet, men derimod at frembringe information, som kan belyse problemstillingens kompleksitet i tilstrækkelig omfang (Neergaard, 2007). Dette udelukker dog ikke, at mønstre, koncepter eller teorier, som er genereret i en specifik kontekst, kan overføres til en anden lignende kontekst (ibid.).

Den kvalitative tilgang, giver et indblik i menneskers livsverden, hvilket forudsætter omtanke for projektets etiske retningslinjer. Denne undersøgelses etiske rettesnor, har først og fremmest taget udgangspunkter i to forhold:

---

¹ I dette tilfælde i billeder, lyd og skriftlig data

² I dette tilfælde ekstern transskribering, intersubjektiv enighed samt brug af citater

³ Interview, observation samt litteraturstudie

1. At producere viden, som ikke alene har videnskabelig værdi, men som er potentielt gavnlig for børn og pædagoger i de udvalgte børnehaver (Kvale 1997). Projektet har til hensigt at kunne fungere som pilotundersøgelse for yderligere forskning på området.

2. At minimere eventuelle skadelige konsekvenser for deltagerne (Kvale 1997).

I undersøgelsens opstartsfasen udsendtes et brev beskrivende interviewets overordnede emne, samt fortrolighedserklæring og praktiske oplysninger. Ovenstående forhold blev repeteret i interviewets briefing-fase og levnedt rum til evt. spørgsmål fra de involverede parter. Interviewpersonernes anonymitet blev, ved anvendelse af koder, sikret igennem transskriptionsfasen samt rapporteringen.

Forældre, pædagoger og børn blev gjort opmærksomme på observationer og videooptagelse af børn og pædagoger under frokostmåltidet og der blev indhentet skriftlig tilladelse af forældrene. Alle optagelser blev behandlet i henhold til persondataloven, og konsekvensen heraf er bl.a., at observationsprotokoller og rapporter ikke indeholder navne på børn, pædagoger eller børnehaver. Anvendelse af koder bidrager til at anonymisere materialet, så der ikke afsløres fortrolig information nu eller i fremtiden.

Den indirekte observation⁴ havde den fordel, at pædagogerne ikke var bekendt med, at fokus primært lå hos dem og deres samspil med børnene, frem for den serverede mad eller eksempelvis børnenes reaktion på maden. Herved kunne det (i noget omfang) undgås, at pædagogerne ønskede at tilfredsstille observatørerne og påtog sig en kunstig rolle. På den anden side, stiller det undersøgeren i et etisk dilemma, idet denne i værste fald kan blive beskyldt for at vildlede de observerede (Løkken, 1998). Den indirekte tilgang blev valgt på trods af denne etiske gråzone, for at tilgodese validiteten. Herudover havde undersøgelsen ikke til hensigt at miskreditere hverken børn eller pædagoger hvilket forsvare denne tilgang.

---

⁴ Dvs. det faktum, at de observerede kun var bekendt med det overordnede tema ("Mad i børnehaver").